

Att utveckla samsyn för att öka tillgängligheten till vuxna och bygga trygga relationer

Linda Pettersson
Karin Bertills

Nyhemsskolan, Finspångs kommun
Linköpings universitet

Vuxna som arbetar i skolan har nog någon gång haft känslan av att inte vara tillräckliga och önskat att de kunnat vara mer tillgängliga för eleverna. Utmaningarna för att bli mer tillgängliga är många och handlar både om organisation och lärmiljö. Samsyn och ett gemensamt förhållningssätt kring rutiner, regler och bemötande av elever behövs för att skapa trygghet, förutsägbarhet och goda relationer.

Bakgrund

Hur ska vi arbeta på vår skola för att eleverna ska utvecklas och lära sig så mycket som möjligt? Denna artikel handlar om hur ett arbetslag i årskurs 4-6 har arbetat för att öka elevernas känsla av att vuxna i skolan är tillgängliga. Artikeln beskriver arbetsprocessen i ett lokalt skolutvecklingsprojekt om att utveckla samsyn för att öka tillgängligheten till vuxna och bygga trygga relationer. Skolan där projektet genomförts är en enparallell skola med årskurserna F-6. Den har 178 elever och 25 anställda och ligger i ett socioekonomiskt varierat område. Enligt läroplanen för grundskolan ska alla som arbetar i skolan samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande (Skolverket, 2022). Ett väl fungerande samarbete i kollegiet är en framgångsfaktor, men också ett kritiskt moment då det krävs tid för att samverka (Schad, 2018).

I början av hösten 2022 påbörjades ULF-projektet "Tillgängliga lärmiljöer", ett lokalt aktionsforskningsprojekt i samarbete med Linköpings universitet. Tre forskare och sex medforskande lärare från tre olika kommuner i Östergötland har arbetat tillsammans i syfte att skapa mer tillgängliga lärmiljöer med fokus på sociala aspekter såsom trivsel, elevers välmående och relationer. ULF-projektet beskrivs mer ingående Lago m.fl. (2024). LiU-forskarna tog fram samtalsguider för intervjuer och observationsscheman. Lokalt intervjuades kollegor och rektorer och observationer genomfördes av samspelet mellan vuxna och elever i klassrum och på raster. Elever i årskurs 4-6 intervjuades både före och efter projektet. Materialet som samlats in samt tidigare forskning diskuterades i projektgruppen och ledde fram till ett gemensamt fokusområde: Mina tillgängliga vuxna.

Beskrivning av metod- och arbetsprocess

I det lokala projektet framkom det av intervjuerna att lärarna saknade gemensam tid för planering och diskussioner kring dilemman som uppstår, till exempel om roller och ansvar för att stötta elever på bästa sätt. Oftast hittades lösningar i stunden, genom korta informella samtal på väg till eller från en lektion. I de inledande intervjuerna med eleverna reagerade de på att det fanns nedskrivna regler och rutiner, men att vuxna gjorde olika och att det ibland kändes orättvist och otryggt. Vuxnas tillgänglighet påverkades av att det saknades en tydlig ansvarsfördelning. Gemensam tid för olika yrkesgrupper att diskutera ansvar, förhållningssätt, relationer, lektionsstruktur, anpassningar och arbetssätt behövdes. Jederlund och Aneer (2017) framhäver vikten av att skapa

arenor där vuxna i skolan kan samarbeta, samplanera och reflektera tillsammans. Arbetslaget för åk 4-6 bokade tillsammans med rektor in åtta träffar, i syfte att utveckla samsyn för att öka tillgängligheten till vuxna och bygga trygga relationer. Arbetslaget bestod av nio personer, 6 lärare med olika ämnesansvar och behörigheter samt tre elevassistenter. Den konstellationen hade tidigare inte haft något forum för att mötas regelbundet.

Arbetslaget ägnade den första träffen åt att skapa en gemensam förståelse för projektets arbetsätt och fokusområde. I samtalen användes bland annat föreställningskartor, i syfte att låta alla komma till tals, klargöra sina egna tankar om området och få en bild av kollegornas förståelse av samma sak (Scherp et al., 2004). Arbetslaget delades upp i par och fick Post-it-lappar och blädderblocksblad. Var och en skrev sedan ner sina tankar kring fokusområdet *Min tillgängliga vuxna* i form av nyckelord, ett nyckelord per Post-it-lapp. Personerna i paret tilldelades sedan olika roller, berättare och samtalsledare. Berättarens uppgift var att placera ut sina nyckelord på blädderblocksbladet och gruppera dem på ett sätt som kändes meningsfullt. Samtalsledarens roll var att ställa nyfikna frågor som bidrog till att den som berättade satte ord på sina tankar, så att både berättare och samtalsledare fick möjlighet att fördjupa sin förståelse om ämnet. Paret tittade på helheten och försökte hitta samband mellan nyckelorden. Föreställningskartorna utgjorde underlag för att komma ner på djupet i fortsatta samtal och diskussioner.

Med syftet att öka elevernas känsla av att vuxna i skolan är tillgängliga och bygga trygga relationer, enades arbetslaget slutligen om att fokusera på att utveckla samsyn för att enas om ett gemensamt förhållningssätt kring regler, studiero samt bemötande av elever.

Korridoren en plats att förändra

För att avgränsa fokusområdet och för att arbetet skulle kännas relevant för alla deltagare, oavsett yrkeskategori, bestämde arbetslaget att utveckla korridorsmiljön. Korridoren användes både som en plats att förvara ytterkläder, som en plats där elever och vuxna kunde mötas och som en arbetsplats.

Under en tidigare satsning på skolans fysiska lärmiljö byggdes gradänger i grupprummen för att möjliggöra genomgångar i mindre grupper. Tyvärr begränsades arbetsytorna och möjligheten att dela upp stora klasser i mindre grupper. Därför placerades det ett antal ståbord i korridoren, där elever kunde arbeta. Problemet var att det var svårt att skapa studiero i korridoren. Det förekom att elever lämnade lektionen och uppehöll sig där. Andra störningsmoment kunde vara vuxna som stod och pratade med varandra samt in-och utgång från rast och lektion vid olika tider. Eleverna uttryckte vid intervjuerna i början av projektet att vuxna som befann sig i korridoren ibland hade olika regler och bemötte elever på olika sätt. Det behövdes gemensamma riktlinjer för hur korridoren skulle användas och vilka regler som skulle gälla. Av den anledningen diskuterades orsaker till att korridoren inte kunde utnyttjas på ett optimalt sätt, vad som borde förändras, hur förändringen skulle ske och vad som var målet med förändringen.

Visionen som fastslogs var *”Vi vill att korridoren ska vara en lugn miljö där trygghet och trivsel råder. I korridoren vill vi ha en positiv stämning och en god studiemiljö”* och mål och aktioner formulerades, se tabell 1.

Tabell 1

Mål och aktioner för att förbättra korridorsmiljön

MÅL - STEG 1	AKTIONER - STEG 1
Utveckla samsyn för att enas om ett gemensamt förhållningssätt kring regler och studiemiljö i korridoren.	Planera in mötestider där hela arbetslaget deltar. Fattade beslut följs. Formulera gemensamma korridorsregler. Förankra reglerna hos eleverna. Samtliga vuxna följer reglerna och påminner eleverna om att följa

reglerna. Se över scheman för att se om vi kan bemanna korridoren med personal.

Table 1.

Från vision till aktion

Det första målet handlade om att utveckla samsyn för att enas om ett gemensamt förhållningssätt kring regler och studiemiljö i korridoren. All personal som var involverade i årskurs 4-6 fick möjlighet att delta. Detta framstod som viktigt för att skapa delaktighet och tydlig kommunikation, men också för att undvika olika tolkningar av vad som beslutats. I samråd med elever skapades gemensamma riktlinjer för hur korridoren skulle användas och vilka regler som skulle gälla. Att eleverna får vara delaktiga i utformandet av skolans regler kan bidra till att det känns mer meningsfullt att följa dem (Skolverket, 2024). Det visade sig vara svårt att genomföra förändringar i schemat under pågående läsår och därför fick den aktionen bordläggas. Under arbetet med de övriga aktionerna dokumenterade arbetslaget sina iakttagelser och reflektioner i en gemensam bok. Dokumentationen användes sedan som underlag när aktionerna utvärderades.

Ibland behövs en nystart

Arbetslaget behövde reflektera över om reglerna ledde till att vuxna blev mer tillgängliga för eleverna. Tydliga regler som är begripliga, möjliga att följa och som elever och vuxna tycker är meningsfulla kan bidra till studiero (Nilsson & Karlberg, 2020). Det kan i sin tur leda till ökad tillgänglighet, eftersom vuxna kan ägna sin tid åt att stödja elevers kunskapsutveckling, men det krävs mer än regler. Hade aktionerna lett till ökad tillgänglighet och hade eleverna märkt någon skillnad? Elevrådet involverades och formulerade ett antal frågor om korridorsmiljön som alla klasser fick diskutera. Arbetslaget genomförde observationer i korridoren utifrån de överenskomna aktionerna, för att se om dessa hade bidragit till en ökad samsyn. Trygghetsenkäter som genomförs med eleverna varje år analyserades med fokus på de frågor som handlade om vuxnas tillgänglighet. Arbetslaget delades in i par och fick i uppgift att observera varandra med fokus på att vara en tillgänglig vuxen.

Utifrån en sammanställning av minnesanteckningar från arbetslagets möten, observationer i korridoren, trygghetsenkäter och elevråd handlade arbetslagets diskussioner i stor utsträckning om elever som lämnar klassrummet under pågående lektion och möjliga orsaker till detta. Lärarnas observationer visade att flera elever lämnade lektioner för att söka kontakt med vuxna, troligtvis för en pratstund eller för att bli sedda. Vid intervjuerna i början av projektet uttryckte eleverna att de ibland får vänta länge på att få uppmärksamhet av den vuxna i klassrummet och därför ger upp och söker upp en annan vuxen. Långa lektioner bidrar också till att det är svårt att hålla fokus och då behövs en paus. Genom att uppehålla sig i korridoren, istället för att delta i lektionerna, förlorar elever värdefull undervisningstid. Övriga elever påverkas också, då den vuxna som är i klassrummet behöver ta reda på var eleverna tar vägen och därför inte blir tillgänglig. Nya mål och aktioner formulerades, se tabell 2.

Tabell 2

Utvecklade mål och aktioner för att förbättra korridorsmiljön

MÅL - STEG 2	AKTIONER - STEG 2
Utveckla samsyn för att enas om ett gemensamt förhållningssätt kring regler och studiemiljö i korridoren.	Fortsatt avsatt tid för kollegiala samtal.
Eleverna vill och orkar vara inne i klassrummet under lektionstid.	Planera in styrda pausaktiviteter, så kallade brain - breaks. Vuxna som befinner sig i korridoren lotsar tillbaka elever som dröjer sig kvar där, in på lektion eller ut på rast.
Hitta strategier för att "lyssna på riktigt".	Vi erbjuder en tid för samtal för elever som har behov av det,

	istället för att ta samtal när vi har lektion eller är på väg till en lektion.
Öka trygghet och studiero i korridoren.	En vuxen finns närvarande i korridoren vid in- och utgångar

Table 2.

Arbetslaget behövde fortsätta utveckla samsyn för att enas om ett gemensamt förhållningssätt, där samtliga vuxna följer de beslut som har fattats. Tolkas det som har bestämts på olika sätt eller upplevs situationer på olika sätt? Avsatt tid för att kunna utveckla arbetslagets kommunikation och för att hitta en gemensam förståelse som alla kan förhålla sig till på ett likvärdigt sätt är en grundförutsättning för att lyckas.

Elever som vill och orkar vara inne i klassrummet under lektionstid var ett annat mål som arbetslaget valde att jobba vidare med. Förhoppningen var att hitta aktioner som skulle leda till ökad elevaktivitet och motivation att studera under lektionstid. Många lektioner var långa och eleverna behövde, trots varierad undervisning, en paus för att hålla fokus. Pausaktiviteter som inte kräver så mycket tid eller material och som inte är för svåra att genomföra söktes. En aktion blev att införa Brain-breaks, korta organiserade rörelsepauser i syfte att öka elevernas förmåga att koncentrera sig.

Arbetslaget beslutade att vuxna som vistas i korridoren ska lotsa tillbaka elever in på lektion eller ut på rast. Vuxna som befinner sig i korridoren är ofta på väg någonstans, till klassrum, matsal, rastvärd eller egen rast. Elever söker vuxenkontakt för att få svar på något, berätta eller samtala om något. Om en elev stoppar en vuxen som är på väg till sin lektion så minskar tillgängligheten av vuxna för de elever som är på lektionen. Kanske kommer inte den vuxne i tid och eleverna får vänta utan tillsyn, vilket kan leda till otrygghet. Strategier för att "lyssna på riktigt" behövdes och det beslutades att när vuxna möter en elev som har behov av att prata, erbjuds eleven en tid och en plats för samtal. Läraren kan exempelvis säga "kom till gungorna på rasten så kan vi prata då". På så vis kan lärande och undervisning fokuseras då eleverna kan lita på att en vuxen finns tillgänglig för övriga samtal vid ett annat tillfälle.

In- och utgångar från lektion och rast var ibland röriga och kunde skapa otrygghet. Ofta fanns det ingen vuxen bland eleverna. För att öka tryggheten, få syn på och följa upp om något hänt på rasten och för att skapa lugn och studiero i korridor och klassrum beslutade arbetslaget att en vuxen alltid skulle finnas i korridoren och en i klassrummet.

Resultat

Det övergripande resultatet för vårt projekt visar att arbetslaget upplever att arbetet har bidragit till ökad medvetenhet kring att vara tillgängliga vuxna. Tid tillsammans, där verksamhetsnära frågor har lyfts, har varit en framgångsfaktor. Mål och aktioner som formulerats tillsammans i kollegiet har bidragit till en ökad samsyn och att vuxna på skolan tänker och gör mer lika än tidigare, vilket skapar en ökad trygghet hos eleverna. ULF-projektet är en start på ett långsiktigt förändringsarbete för ökad samsyn.

Grupper av elever i årskurs 4-6 intervjuades i slutet av ULF-projektet. Deras svar tyder på att eleverna upplever att vuxna inte alltid har samsyn kring de regler som finns på skolan. De önskar att vuxna ska vara mer samspelta och ha samma förhållningssätt när det gäller regler. Eleverna uttrycker vidare att det i stor utsträckning är positivt att klassen kan delas upp och att elever får möjlighet att arbeta i korridoren. Fördelarna är enligt eleverna att det blir bättre studiero, att det inte blir så trångt och att de får mer tid med vuxna. Nackdelen är att man som elev inte själv får bestämma var man vill arbeta och att det inte finns vuxna på alla platser hela tiden.

Rörelsepauser är viktiga och något eleverna vill ha mer av, särskilt på längre lektioner. De uttrycker att pauserna är roliga och gör att de orkar fokusera en stund till. En del elever ser

klassrummet som en arbetsplats och vill gärna ta en paus på en annan plats till exempel utomhus. Trygghetsenkäten, som genomförs varje år, visar att de flesta eleverna upplever att det finns vuxna som lyssnar och är tillgängliga. Elever berättar i uppföljande gruppsamtal att vuxna ofta tar sig tid att lyssna på dem. Ökad närvaro av vuxna har bidragit till att korridoren har blivit en lugnare och tryggare plats än tidigare.

Implikationer

Det är tydligt att avsatt tid för möten, där kollegiet tillsammans kan diskutera och reflektera över verksamhetsnära frågor som rör alla är en grundförutsättning för att verksamheten ska fungera och för att utveckling ska ske.

När samtlig personal i ett arbetslag får möjlighet att vara delaktiga i valet av fokusområde och formulerande av vision, mål och aktioner blir arbetet mer motiverat och det är större chans att förändring sker. En god möteskultur, strukturerade möten med tydliga mål och en långsiktig plan för hur arbetet ska fortlöpa är ytterligare en framgångsfaktor för utveckling och lärande.

Det är positivt att eleverna har involverats i arbetet i större utsträckning än i tidigare utvecklingsarbeten. Att skapa mindre samtalsgrupper med specifika frågor att diskutera ger eleverna möjlighet att sätta ord på sina tankar. Elevernas upplevelser av skolans verksamhet är mycket värdefullt för skolans utveckling.

Strategier för att "lyssna på riktigt" behövs. Den vuxna kan då vara mer närvarande i samtalet jämfört med om samtalet sker i stress, under tidspress. Om elever kan lita på att de får hjälp senare kan de släppa det de vill prata om för stunden och fokusera på sitt lärande.

Referenser

1. Jederlund, U., & Aneer, L. (2017). Lärares samarbete. Skolverket. <https://larportalen.skolverket.se/api/resource/P03WCPLAR176654>
2. Lago, L., Bertills, K., & Elvstrand, H. (2024). Mina tillgängliga vuxna: Gästredaktionell introduktion. *Venue*, 27. <https://doi.org/https://doi.org/10.3384/venue.2001-788X.5342>
3. Nilsson, J., & Karlberg M. (2020). Handbok i klassrumsledarskap. Stockholm: Liber.
4. Schad, E. (2019). No time to talk! Teachers' perceptions of organizational communication: Context and climate. *Educational Management Administration & Leadership*, 47(3), 421-442.
5. Scherp, H. Å., Scherp, G., Johansson, P. O., & Jönsson, E. (2004). *Lärande medarbetarsamtal*. Karlstad: Karlstads universitet.
6. Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22)*. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>